

KOTIMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA GRANSKNING AV INHEMSK LITTERATUR

Näin puhui Snellman. Kirjoituksia, katkelmia, ydinlauseita. J. V. Snellmanin kootuista teoksista toimittanut KAUKO KARE. WSOY. Porvoo 1960. 521 sivua.

Itsenäisen Suomen valtiotieteilijöille on J. V. Snellman ollut — harvoja hänen ansioituneita tutkijoitaan ja harrastajiaan lukuunottamatta — lähinnä historiallinen käsite, juhlapuheiden aihe ja sitaattien lähde. Tämä on varsin ymmärrettävää: J. V. Snellmanin tuotanto kuuluu suomalais-kansallisen herätyksen historiaan, joka ei enää sinänsä tarjoa paljoa aineksia itsenäisen Suomen valtio-opillisen tutkimuksen ongelmien asettelulle, vaikka jo poliittisen historian edustaman oppiaineen kannalta asiaa laita on toisin. Hyvin yleinen on nykyään se kanta, että Snellmanin filosofisesti sävytetyt valtiolliset ja yhteiskunnalliset mietiskelyt ovat »epäajankohtaisia» ja että ne tuskin riittävät tarjoamaan oman aikamme kysymysten käsittelemiseen edes ideologisesti kestäväää perustaa, puhumattakaan siitä, että niistä voisi saada tutkimustyölle käyttökelpoista metodologista ohjausta.

Epäilemättä asian laita on osittain näin. Mutta kun syventyy Kauko Kareen toimittamaan teokseen »Näin puhui Snellman» joutuu monesti hämmästyämään käsiteltyjen kysymysten ajankohtaisuutta ja Snellmanin kirjoitusten tuoreutta. Joutuu kysymään, mikä aiheuttaa tämän nykyaikaisuuden tunnun sellaisen miehen kirjoituksiin, joka on jo ehtinyt muuttua melkein historialliseksi myytiksi. Vastaus on osittain itse kysymysten laadussa: J. V. Snellman käsitteli aiheita, jotka ovat aina ajankohtaisia ja poliittiselle teorianmuodostukselle herätteellisiä. Näin ollen voidaan olettaa, että hänen valtiofilosofiset ja yhteiskunnalliset kirjoituksensa tulevat vatedeskin kiinnostamaan sellaisia valtioopin harrastajia ja tutkijoita, jotka pitävät valtiotiedettä *humanioran*, s.o. humanististen tieteiden, elimellisenä osana eivätkä siis sulje sen ulkopuolelle valtiofilosofiaa.

On toinenkin näkökohta, joka on omiansa säilyttämään J. V. Snellmanin tuotantoa ajankohtaisena: Kansallisfilosofimme kannanotot Suomen ja Venäjän keisarikunnan väliin poliittisiin suhteisiin. Tällöin ei tietenkään voida tulkita asiaa siten, että Snellmanissa olisi kansallemme annettu voittamaton »poliittinen viisas», jolla olisi ollut vastaukset valmiina myös itsenäisen Suomen tasavallan ja nykyisen Neuvostoliiton välisiin, toisen maailmansodan jälkeen käsiteltyihin pulmakysymyksiin. Mutta tiettyä jatkuvuutta on olemassa linjalla J. V. Snellman — suomettarelaiten sortovuosien politiikka — J. K. Paasikivi, niin varovaisesti kuin ylimalkaan pitääkin suhtautua yrityksiin pusertaa muuttuvaa historiallista todellisuutta minkään kansainvälispoliittisen teorianmuodostuksen kaavoihin.

J. V. Snellmanin ajatuksia sisältävän kokoelman toimittaminen olisi ollut kenelle tahansa vaativa tehtävä. Sen suorittaminen on vaatinut Snellmanin laajan, osittain varsin vaikeatajuisen ja metafyyssisen spekulatiion sävyttämän tuotannon tuntemista ja kykyä erottaa olennainen epäolennaisesta sekä tietenkin kykyä asettaa Snellmanin tuotantoa oikeisiin asiayhteyksiin. Toimittajan on pitänyt ottaa tähtäimeensä myös suunnitellun teoksen luettavuus ja soveltuvuus nimenomaan yleiseksi kansalaisteokseksi, jolle on toivottu lukijoita myös akateemisten piirien ulkopuolelta. Teoksen ilmestymisen aikoihin

teinkin kokeilumielessä erään ohjaamani opintopiirin (Tampereen Työväenopisto) opiskelijoille, joista enemmistö edusti järjestynyttä työväkeä, kysymyksen J. V. Snellmanista: Mikä on ollut Snellmanin merkitys Suomen kansan kehitykselle? Useimmat tunsivat nimen, mutta useimmilla oli myös se vastaus, että kansallisfilosofimme olisi »porvarien epäjumala», jopa väitettiin häntä »Suur-Suomen» henkiseksi isäksi! Kenelläkään ei ollut selvää käsitystä Snellmanin asemasta historiassamme. Kerron tämän vain osoittaakseni, että mikäli J. V. Snellmanin kehittelemiä kieli- ja kansallisuusteorioita edelleen pidetään, niin kuin luulisin pidettävän, kansamme valtiollisen ajattelun eräinä vahvoina kulmakivinä, niin syvien rivien keskuudessa tunnetaan näitä perusteita varsin vähän.

Tämän vuoksi onkin saavutus, että vihdoinkin on saatavissa teos, jonka välityksellä J. V. Snellman itse voi puhua kansalleen ja esittäytyä muullakin tavoin kuin niillä kipsipysteillä, jotka kuuluvat perinnäisesti koululaitoksen luokkahuoneiden kalustoon ja joiden välityksellä ensi tuttavuus on aikanaan solmittu. Kauko Kare tekee tämän esittäytymisen helpoksi: Valikoiman jokaisen luvun alkuun on kirjoitettu tiivis johdanto, joka asettaa luvun oikeisiin aatehistoriallisiin kehyksiin.

Kun tutustuu J. V. Snellmanin teoreettisiin kirjoituksiin, huomaa hänen tuotannossaan ikään kuin kaksi toisistaan erottuvaa säiettä: On hegeliläinen ajattelija, joka pyrkii systeemin muodostamiseen. Tämä pyrkimys jäi J. V. Snellmanilta kesken. Ajattelijana ja tutkijana hänellä olisi ilmeisesti ollut älyllisiä edellytyksiä kehittyä hegeliläisen »keskustan» omaperäisimmäksi edustajaksi ja saavuttaa laajempi kansainvälinen tunnustus. Mutta hänen käytännöllinen työnsä kansallisena herättäjänä, kasvattajana, yliopiston opettajana ja valtiomiehenä ammensi tyhjiin hänen luovan voimansa, joka vielä »Valtio-opin» ilmes-
tymisen aikoihin (1842) näytti ehtymättömältä. Nuori Snellman joutui raatamaan leipätyönsä parissa ja raivaamaan tietään »pyhän alliansin» valtiolis-yhteiskunnallisen taantumuksen varjossa elävässä Suomessa, jota hän masennuksen hetkenä kutsui »troglodyyttien maaksi». Kun hän vihdoin pääsi takaisin yliopistoon, jäi hänen opetustyönsä ja luova ajattelunsa pian valtiomiestoiminnan varjoon. Tämän taustan pohjalta on J. V. Snellmanin luova toimintakausi ollut poikkeuksellisen rikas ja syvä, todistus herpoamattomasta työteliäisyydestä, joka oikeutti hänet hieman itsevarmasti toteamaan, että hän oli tehnyt »päänsä itse». Hegeliläisestä perustastaan on ajattelija-Snellman suuresti vapautunut ja lähestynyt ranskalais-englantilaisia positivistejä, erityisesti Alexis de Tocquevillen ajatuksia.

Samalla tuleekin näkyviin toinen säie: Konkreettisten olojen vaikutus Snellmanin kannanottoihin ja siis empirikkoo, jolle ei itseään dialektisesti toteuttava »Absoluuttinen Aate» riitä, vaan joka ottaa huomioon historiaa luovat reaalisetkin ajan voimat. Luettakoon vain esim. historiallisen realismin sävyttämä lausunto »ontuvasta vapaudesta», jossa aatteen merkitystä ei kielletä, mutta ei yliarvioidakaan: »M:me de Staëlin tapaiset kynäilijät kuvittelevat kansojen pyrkivän vapauteen samaa tietä kuin he itsekin: lukemalla kirjoja ja vakuuttamalla jonkin teorian oikeutuksesta. Lukemattomat maailmanparantajat ovat samojen kuvitelmiin lumoissa. Mutta todellisuudessa ei asianlaita ole niin eikä voikaan olla. Tietoisuus konkreettisista yleisistä eduista ja pyrkimys niiden kehittämiseen vasta tekee valtiollisen vapauden kansalle arvokkaaksi, vaikkei silti ole sanottu, että sen merkitys olisi yksinomaan siinä. Suomen kansalla ei vielä ollut mitään omia teollisia, kaupallisia tai kulttuuriharrastuksia. Ne tulisivat vasta vähitellen omina laitoksina kehittymään ja syöpyisivät yleiseen tietoisuuteen» (ss. 369—370). Tämä on demokratian yleisen teorianmuodostuksen kannalta tänäänkin pätevä toteamus: Valtiollinen vapaus on sitä lujemmin syöpynyt yleiseen kansalaismielipiteeseen, mitä selvempi on tietoisuus vapauden avulla toteutettavien yleisten etujen merkityksestä kansalaispiireille. Snellman ei kuitenkaan voi hyväksyä individualistisesti eikä kollektivistisesti tulkittua »hyvinvointia» tai »onnea» valtion eikä kansallishengen selityserustaksi. Hänelle pysyivät utilitaristiset

tulkinnat aina vieraina, niin monessa kohdin kuin toiselta puolen murtuukin muuten omaksuttu totalitaarinen valtiotulkinta. Se murtuu nimenomaan Snellmanin realismin ansiosta; olevien olojen tarkastelu saa hänet myöntämään, ettei historiallista todellisuutta voida pusertaa filosofian systeemiin tekemättä väkivaltaa todellisuudelle. Epäilemättä tästä kaksijakoisuudesta kärsi systeemin aukottomuus, mutta voitto empiirisellä puolella oli sitä suurempi. Snellman-tutkimuksessa on vielä aukkoja, mitä tulee hänen englantilais-ranskalaisen positivismin taholta saamiensa vaikutteiden selvittämiseen. Ne ehkä ovat jääneet liiaksi hegeliläisyyden varjoon, minkä seikan vasta tähänastista perusteellisempi aatehistoriallinen analyysi voisi selvittää.

Kare käyttää paikoitellen otsikointia, joka mielestäni on suggestiivista ja pyrkii vaikuttamaan lukijaan tavalla, mihin ei alkuteksti anna oikeutusta ja mikä on epähistoriallista. Esimerkkinä olkoon otsikko »Hyvinvointivaltion halpa ihanne» (s. 370). Vaikka kernaasti myönnän, että itse termi »hyvinvointivaltio» on poliittisesti kiistanalainen, niin en ole ilman muuta vakuuttunut siitä, että J. V. Snellman, omana aikanaan sosiaalisten ja taloudellisten reformien esitaistelija, olisi pitänyt tämän päivän »hyvinvointivaltion» ihannetta »halpana». Otsikon alle sijoitettu sitaatti on silti osuva, sen perusajatus on oikea: Valtiollisen toiminnan riittävä lähtökohta ei ole yksinomaaisesti »aineellisen hyvinvoinnin» ja »nautintojen» edistäminen henkisten pyrintöjen lomaannuttamisen kustannuksella. Mutta englantilais-skandinaavisen »hyvinvointivaltion» ihanteet eivät olekaan tätä vaatineet, joten puhe »ihanteen halpuudesta» ei näytä olevan paikallaan. Muuten on toimitustyö suoritettu moitteettomasti ja asiantuntemuksella, joskin ehkä voidaan sanoa, että valtiomies jää liiaksi ajattelijan, reformaattori pohdiskelijan varjoon. Tämä kuitenkin on oikeutettua, sillä juuri kansallisen herätyksen miehenä J. V. Snellman tulee säilymään aikakirjoissamme.

Mikä sitten on J. V. Snellmanin perinne? Johtaa normatiivisuuteen ja henkilökohtaisen *credon* ilmaisemiseen, kun väittää, että se on kehotus yhdistämään tiedettä ja aikakauden polttavia ongelmia toisiinsa, kehotus vaalia J. V. Snellmanin peruslähtökohtaa: Valtiollinen ja yhteiskunnallinen tutkimustyö merkitsee vastuun tunnustamista ja palvelustehtävää. Samalla se velvoittaa vaalimaan valtiotieteen perinnäistä yhteyttä humanististen tieteiden kokonaisuuteen ja miettimään tämän päivän valtioelämämme kysymyksiä ei yksin empiiris-deskriptiiviseltä, vaan myös synteisiin pyrkivän arvostuksen, s.o. *teorianmuodostuksen*, kannalta.

V. O. Veilahti

VALTIOTIETEELLISEN YHDISTYKSEN

sääntömääräinen vuosikokous pidetään tiistaina huhtikuun 25 päivänä klo 19.30 alkaen Tieteellisten Seurain talossa (Säätytalossa, sali 23) Helsingissä. Vuosikokousasioiden ohella on esillä yhdistyksen edustajain nimeäminen IPSA:n neuvostoon.

Ennen vuosikokousta esitelmöi Korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Reino Kuuskoski aiheesta »Kuntien yhteistoiminnan kehitys maankuntaitsehallintoa kohti». Esitelmän johdosta keskustellaan. Asianharrastajat ja muu yleisö ovat tervetulleet esitelmää kuulemaan.